

Η χωροθέτηση των λατομείων αδρανών, παρά το γεγονός ότι ξεκίνησε πολύ πριν τη διαμόρφωση του Εθνικού Χωροταξικού -από το Ν. 1428/84 οπότε ο καθορισμός «λατομικών περιοχών» (ΛΠ) καθίσταται υποχρεωτικός για τη Διοίκηση- έχει καθυστερήσει σημαντικά ώστε ένα μεγάλο μέρος των υλικών να προέρχεται από μη κατάλληλους ή παράνομους χώρους λαθροεξόρυξης ή λαθροαπόληψης (αμμοληψίδες από ποτάμια κ.ά.) με ανεξέλεγκτες επιδράσεις στο περιβάλλον, αλλά και την οικονομία της χώρας. Με το Ν. 1428/84 ήδη το θέμα έχει αποκεντρωθεί στις Νομαρχιακές Αυτοδιο-

σοχή που έπρεπε σε παράγοντες όπως η μορφολογία και η αισθητική του τοπίου, η ύπαρξη ικανών αποθεμάτων και απαγορευτικών λόγων, οι συνθήκες προσπέλασης, η κατανομή των υπό εξέταση περιοχών ως προς τα κέντρα κατανάλωσης, καθώς και οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις της εξόρυξης, αλλά και της μεταφοράς των υλικών προς τα κέντρα αυτά.

Το αποτέλεσμα είναι, όσον αφορά τις περισσότερες από τις περιοχές αυτές που καθορίστηκαν, να έχει σήμερα υποχρεωτικά αρθεί από τους νομάρχες ο χαρακτηρισμός τους (ή κατόπιν προσφυγών από το ΣτΕ) ή να πρέπει να αρθεί, ώστε να επαναληφθεί η διαδικασία με ορθολογικά πλέ-

Η χωροθέτηση των λατομείων αδρανών: 25 χρόνια εντός, εκτός... και επί τα αυτά!

του **Δρος ΠΕΤΡΟΥ ΤΖΕΦΕΡΗ***

κήσεις (ΝΑ) της χώρας, ως αρμόδιες να μελετήσουν τις ανάγκες και να προωθήσουν την επιλογή και δημοπράτηση των ΛΠ. Δυστυχώς, όμως, η πενταετής αρχική περίοδος εφαρμογής του νόμου έληξε με ελάχιστες καθορισμένες «περιοχές», η διάταξη παρατάθηκε για μια πενταετία με το Ν. 2115/93 και στη συνέχεια εκ νέου με το Ν. 2702/99, με τελευταία την 5ετή παράταση του Ν. 3335/05.

Σήμερα, οι ίδιες οι ΝΑ, οι οποίες αδειοδοτούν τα λατομεία αδρανών από το 1976 (Ν. 386/76, Ν. 1428/84, Ν. 2113/93), αλλά και οι Περιφέρειες της χώρας (οι οποίες διενεργούν τις μισθώσεις δημόσιων λατομείων από το 1994, Ν. 2218/94), δεν είναι πάντοτε σε θέση να γνωρίζουν πόσα ακριβώς λατομεία λειτουργούν στην επικράτειά τους, νόμιμα ή παράνομα, ποια είναι η δυναμικότητά τους και πόσα από αυτά πληρούν τις προϋποθέσεις ένταξης σε ΛΠ. Ακόμη, κι εκεί όπου ολοκληρώθηκε ο καθορισμός των ΛΠ, αυτός έγινε χωρίς να ληφθούν υπόψιν πάντοτε τα κριτήρια που έχουν τεθεί. Σε αρκετές περιπτώσεις δεν προηγήθηκε εμπεριστατωμένη εκτίμηση των αναγκών του νομού, δεν εξετάστηκε η καταλληλότητα του πετρώματος, δε δόθηκε η προ-

ον κριτήρια. Από τις 200, περίπου, περιοχές που καθορίστηκαν μέχρι σήμερα, έχουν αποκατασταθεί οι 51, δηλαδή περίπου το 25,5% των καθορισθέντων. Επίσης, πολλές ΛΠ θεσμοθετήθηκαν αλλά ουδέποτε ενεργοποιήθηκαν ώστε τελικά να παραμένουν σε λειτουργία και τα «εκτός περιοχών» λατομεία. Επισημαίνεται εδώ ότι ήδη οι μεταβατικές διατάξεις (άρθρου 20, Ν. 2115/1993), που παρέχουν στη Διοίκηση τη δυνατότητα χρονικής επέκτασης του μεταβατικού καθεστώτος λειτουργίας λατομείων εκτός ΛΠ, έχουν κριθεί αντισυνταγματικές από το ΣτΕ.

Δυστυχώς, καθημερινά χάνεται μια μεγάλη ευκαιρία, που θα μπορούσε να αποτελέσει παράδειγμα χωροταξικού σχεδιασμού και μάλιστα με τη συναίνεση των τοπικών φορέων κάθε νομού. 25 χρόνια μετά τη λειτουργία αυτής της διαδικασίας, και με τους πλέον αισιόδοξους υπολογισμούς, οι ενεργοποιημένες ΛΠ καλύπτουν λίγο παραπάνω από το 50% των αναγκών της χώρας, αφού ένα μεγάλο ποσοστό λατομείων εξακολουθεί να παραμένει «εκτός» αυτών είτε νόμιμα (με τις τριετίες «εν λειτουργία» περιβαλλοντικών αποκαταστάσεων, «αποκατάσταση» μέσω επεξεργασίας υλικών εκ-

* Δρ. μηχανικός Μεταλλείων - μεταλλουργός, ΕΜΠ, <http://elladitsamas.blogspot.com/>

σκαφών και κατεδαφίσεων, τις εξαιρέσεις υλικών που τροφοδοτούν δημόσια έργα, ειδικών χρήσεων κλπ.) είτε παράνομα. Κι ακόμη, στην περίπτωση που ο νομάρχης κρίνει ότι δεν είναι εφικτή η δημιουργία ΛΠ, σε συγκεκριμένη επαρχία ή νήσο, έχει τη διακριτική ευχέρεια να αποφασίζει για «μη καθορισμό περιοχών», που σημαίνει φυσικά ότι θα παραμένουν όλα τα προϋφιστάμενα (ή και νέα) λατομεία εκτός αυτών.

Έτσι, με τον έναν ή άλλον τρόπο, δεν καθορίστηκαν μέχρι σήμερα ΛΠ για τις νομαρχίες Ζακύνθου, Κέρκυρας, Ηλείας, Σάμου, Φωκίδας, Κεφαλληνίας και Κυκλάδων. Στη ΝΑ Ζακύνθου ελήφθη απόφαση για «μη καθορισμό» ΛΠ ενώ ήδη λειτουργεί «εκτός» (νομίμως) πληθώρα λατομείων (11). Στη ΝΑ Λευκάδος οι περιοχές που καθορίστηκαν (3) σύντομα κατέστησαν ανενεργοί στο σύνολό τους. Στα Δωδεκάνησα, η μοναδική περιοχή που έχει χωροθετηθεί είναι στη Λέρο, ενώ στα υπόλοιπα νησιά τα λατομεία βρίσκονται ακόμη «εκτός». Στους νομούς Ευρυτανίας και Ροδόπης λειτουργεί από ένα μικρό λατομείο «εντός», που δεν επαρκεί. Τα μεγάλα λατομεία της Κορίνθου, καθώς και σημαντικά λατομεία στην Κρήτη, στη Φθιώτιδα και στη Μαγνησία

βρίσκονται επίσης «εκτός». Επιπλέον, δεν υπάρχουν καθόλου νόμιμα λατομεία αδρανών στη ΝΑ Ξάνθης κι ακόμη στη Σαντορίνη, στη Σιάθιο, στη Σέρφιο, στη Μύκονο, στην Τήνο, στην Κέα, στην Αίγινα, στον Πόρο, στην Ύδρα κλπ. Στη Χίο, καθορίστηκαν πάνω από δέκα περιοχές, οι οποίες δεν ενεργοποιήθηκαν, παρά μόνο μία από αυτές, με αποτέλεσμα σήμερα να λειτουργεί μόνο ένα λατομείο στο νότιο τμήμα (Αρμόλια - Πλυγή) για την κάλυψη των αναγκών του μεγαλύτερου μέρους του νησιού και ένα στο βόρειο τμήμα (περιοχή Σπαρτουντας), που συμβάλει ελάχιστα. Επίσης, για την εξόρυξη της πέτρας που χρησιμοποιεί-

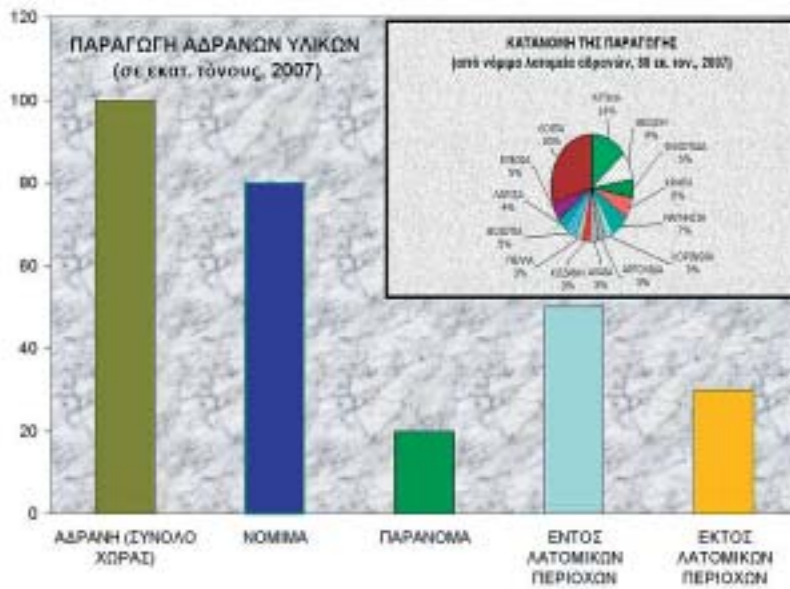
ται ως δομικός λίθος (υπάγεται στην κατηγορία των αδρανών υλικών, άρθρο 1 Ν. 2115/93) παγίως σε πολλές περιοχές, δεν υφίσταται θεσμοθετημένη ΛΠ πουθενά στη χώρα.

Ακόμη δεν καθορίστηκαν ΛΠ στην Ανατολική Αττική, ενώ είναι γνωστό ότι πρόκειται για περιοχή με τις μεγαλύτερες καταναλώσεις αδρανών στη χώρα. Σε ολόκληρο το νομό Αττικής, εξαιρουμένων των νησιωτικών του περιοχών, έχει καθοριστεί μόνο μία ΛΠ (στη θέση «Ξηρόρεμα» Ασπροπύργου, χωρίς ελεύθερους πλέον χώρους), καθώς και ένας ακόμη χώρος «συγκέντρωσης» στη θέση «Κεραμιδέζα» Μάνδρας (αφορά το λατομείο της «Χάλυψ

«νομάρχης» προτίμησε να καθορίσει ως ΛΠ τις ίδιες τις περιοχές όπου λειτουργούσαν τα προϋπάρχοντα «εκτός ΛΠ» λατομεία, χωρίς ουσιαστική βάση ως προς τη σκοπιμότητα της πράξης. Δυστυχώς, μια τέτοια πράξη «προβάλλεται» ενίοτε ως η βέλτιστη επιλογή που υπαγορεύει μια ανάλυση «κόστους - οφέλους», αν εκτιμήσει κανείς το κόστος «του να κλείσει κανείς τις παλιές τρύπες» και στη συνέχεια «του να ανοίξει νέες παραδίπλα». Όμως, όταν η λύση εξεταστεί ολιστικά και υπολογιστεί το «σκιώδες» κόστος σε μακροπρόθεσμη βάση με κριτήριο τη «βιωσιμότητά» της («sustainability»), τα πράγματα διαφοροποιούνται ση-

κών σε επίπεδο χώρας (για το 2007), προέρχονται από νόμιμες δραστηριότητες («εντός» ή «εκτός») ή ότι και να εφαρμοστεί έστω πρωτόγονη στατιστική κατανομή της παραγωγής ανά περιφέρεια, νομαρχία είτε κατανομή ανάλογα με το είδος, τη διάθεση αλλά και τις τιμές των προϊόντων (ποιότητες, κοκκομετρία κλπ.) στην εγχώρια αγορά. Αν εξαιρέσει κανείς τα 30-35 εκατ. τόνων που παράγονται ετησίως (στοιχεία 2007) από μεγάλες εταιρείες που ανήκουν στο Σύνδεσμο Μεταλλευτικών Επιχειρήσεων (ΣΜΕ) και αφορούν, κυρίως, προϊόντα για παραγωγή τσιμέντου αλλά και δομικά υλικά, καθώς και ένα ποσό, περίπου, 40-50 εκατ., που σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία του ΥΠΑΝ κατανέμεται ετησίως στα υπόλοιπα, νομίμως λειτουργούντα λατομεία της χώρας είτε «εντός» είτε «εκτός», οι υπόλοιπες ποσότητες (μέχρι τα 100 εκατ. τόνους) παραμένουν «αγνωστού πατρός».

Το ζήτημα δεν εξαντλείται μόνο στην επάρκεια σε αδρανή υλικά αλλά (έπρεπε να) αποτελεί σημαντικότερο εργαλείο για την προστασία του περιβάλλοντος, που προσβάλλεται βάνουσα από τη λαθροεξόρυξη, για την προώθηση της ασφάλειας εργαζομένων και

ΑΕ»), με αποτέλεσμα να συνεχίζεται η λειτουργία των προϋφιστάμενων λατομείων στην Ανατολική Αττική (θέσεις «Λαμπρικά» Κορωπίου, «Μερέντα» Μαρκόπουλου, «Ντουμάνι» Μαλακάσας κλπ.), τα οποία βρίσκονται «εκτός» και ορισμένα των οποίων λειτουργούν χωρίς άδεια κι έχουν επανειλημμένα «σφραγιστεί» και «επαναλειτουργήσει»! Σύμφωνα με εκτιμήσεις του ΤΕΕ, μόνο τα λατομεία της Αν. Αττικής παράγουν, περίπου, το 40-50% της συνολικής παραγωγής του νομού, η οποία για το 2007 ξεπέρασε τα 25 εκατ. τόνους, δηλαδή το 25-30% της παραγωγής σε επίπεδο χώρας.

Τέλος, σε ορισμένες περιοχές ο

μαντικά. Σε αρκετές τέτοιες περιπτώσεις σε όλη τη χώρα, και ανεξάρτητα από τη νομιμότητα της πράξης, εκείνο που έχει σημασία είναι ότι χρόνια μετά μαίνεται, ακόμη, επιχειρηματικός πόλεμος και εκκρεμούν δικαστικές διαμάχες, με αποτέλεσμα η αγορά των αδρανών υλικών να μην έχει ομαλοποιηθεί.

Κατόπιν των ανωτέρω, κρίνεται εξαιρετικά δύσκολο στην κεντρική διοίκηση, να εφαρμοστεί στρατηγικές λήψης αποφάσεων σε εθνικό επίπεδο για το συγκεκριμένο θέμα. Ουδείς μπορεί σήμερα να απαντήσει με βεβαιότητα, πόση από την εκτιμώμενη συνολική ετήσια παραγωγή των 100 εκατ. τόνων αδρανών υλι-

περιοίκων, την ποιότητα των υλικών, την κατοχύρωση είσπραξης μεγάλων χρηματικών ποσών που δικαιούται η Τοπική Αυτοδιοίκηση κ.ά. Και, τέλος, αποτελεί πρόκληση για τις τοπικές κοινωνίες, να αποδείξουν ότι δεν αποτελούν πεδίο από κυρίως αντικρουόμενα (κι ενίοτε συμπλέοντα) μικροσυμφέροντα, αλλά νοιάζονται πραγματικά για το καλό της περιοχής και φυσικά το εθνικό συμφέρον. Δυστυχώς, φαίνεται ότι θα χρειαστούν πολλές ακόμη απώλειες ευκαιριών, για να αντιληφθούμε ότι το ατομικό μας συμφέρον δεν αντιστρατεύεται το συνολικό αλλά αντίθετα εκπορεύεται από αυτό. Ποιος νοιάζεται, αλλά και ποιος μπορεί;

Σε πρόσφατο άρθρο τής εφημερίδας «Καθημερινή», με τίτλο «Η Κωνσταντινούπολη ζει με το παρελθόν της», η Εσρά Νιλγκούν Μιζρέ, στέλεχος της Οργανωτικής Επιτροπής της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας του 2010, αναφέρει σχετικά με την πολυπολιτιστική Κωνσταντινούπολη: «Το θέμα δεν είναι να ανεχόμαστε ο ένας τον άλλο, είναι να μαθαίνουμε να ζούμε μαζί. Μας μιλάνε για την κουλτούρα της συνύπαρξης, αλλά ειλικρινά δεν καταλαβαίνω τι περιεχόμενο μπορεί να έχει αυτή η “συνύπαρξη”, από τη στιγμή που δεν αγίζουμε καν τον άλλο». Στο ίδιο άρθρο, του Δημήτρη Ρηγόπουλου, με επιδέξιο τρόπο αναγράφεται η διαμάχη που υπάρχει στο εσωτερικό της Οργανωτικής Επιτροπής, με φόντο την αδυναμία συνύπαρξης φιλελευθέρων και της κομματικής νομενκλατούρας του κυβερνώντος κόμματος της ευημερίας, με παράδειγμα το «σαμποτάρισμα» μιας από τις προτάσεις τής ελληνικής κοινότητας της Πόλης να πραγματοποιηθεί έκθεση από Ρωμιούς αρχιτέκτονες του Πέρα στα χρόνια της Μπελ Επόκ ή με συνδυασμό Ελλήνων και Τούρκων αρχιτεκτόνων, που πρότεινε ευγενικά ο δήμαρχος του Πέρα. Τελικά, το όλο εγχείρημα περιορίστηκε σε σχέδια αποτύπωσης 20 σημαντικών ελληνικών κτιρίων της περιοχής.

Αυτή η ξερή προσέγγιση της ιστορικής κοινής αρχιτεκτονικής στο πολιτιστικό τοπίο της Πόλης, στη βάση πολιτικών ερίδων, με προβληματίσει, όταν πριν λίγες ημέρες έγινε ένα αξιόλογο αρχιτεκτονικό φόρουμ στο Κέντρο Πολιτιστικών Εκδηλώσεων Ατατούρκ του Πανεπιστημίου Μούγλων, με τίτλο «Αειφορική προσέγγιση της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής του Αιγαίου», μεταξύ του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων Δωδεκανήσου και

Όταν η δωδεκανησιακή αρχιτεκτονική συνάντησε τη Μικρά Ασία

του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων Μούγλων Τουρκίας. Αυτή η αντίθεση που αναπτύχθηκε στην ίδια χώρα άφησε μια διφορούμενη πολιτική διάσταση για το κατά πόσο η γειτονική χώρα είναι ώριμη να δει το μέλλον της σε μια συλλογική πολιτιστική διαδρομή προς την Ευρώπη, με διατήρηση, όμως, της ταυτότητας του κάθε μέλους. Αυτός, βέβαια, ο προβληματισμός, δεν ακυρώνει τη σπουδαία προσπάθεια που αναπτύχθηκε μεταξύ των δύο όμορων περιοχών, Δωδεκανήσου και Μούγλων, με βαγόνι επαφής την παραδοσιακή αρχιτεκτονική. Στην πρώτη πρόσκληση από την αρχική φιλοξενία των Τούρκων αρχιτεκτόνων από τη Δ.Ε. του Τμήματος ΤΕΕ Δωδεκανήσου στη Ρόδο, το Σεπτέμβριο του 2008, οι αρχιτέκτονες της Δωδεκανήσου ανταποκρίθηκαν στο κάλεσμα και έτσι πραγματοποιήθηκε η πρώτη κοινή συνάντηση στις 20 και 21 Ιουνίου στην Τουρκία.

Ο κεντρικός στόχος σαφής και αποδεκτός και από τις δύο πλευ-

ρές: Η διάχυση της επιστημονικής γνώσης, η διαδραστικότητα, η συλλογή τεχνογνωσίας, η διεύρυνση του επαγγελματικού πεδίου και η σύσφιγξη των σχέσεων μέσα από

του ΑΓΑΠΗΤΟΥ ΞΑΝΘΗ*

τις κλιματικές αλλαγές με επίκεντρο τη φύση, ώστε αυτό το εγχείρημα να έχει μέλλον σε σταθερό επιστημονικό υπόβαθρο.

Το ταξίδι γεμάτο γλυκές εκπλήξεις και σημαντικές αναφορές, που αποτύπωναν το κοινό ενδιαφέρον για την εύρεση καινούριων τρόπων στην εξελικτική πορεία της συγκεκριμένης αρχιτεκτονικής περιοχής με κοινές αναφορές. Η πρώτη ημέρα κύλησε με τις εκφωνήσεις των τοπικών αρχόντων και πρόεδρων των επιστημονικών φορέων. Παράλληλα, υπήρχε έκθεση τριάντα έργων από κάθε χώρα, που εξέφραζαν τη διαπολιτιστική αρχιτεκτονική ζεύξη των δύο όχθων της ίδιας θάλασσας. Δεν μπορού να λησμονήσω την εκδη-

λωτική διάθεση του αρχιτέκτονα Τζεγκιζ Μπεκτάς, που απήγγειλε το ποίημά του, με περίσσια συγκίνηση, σε ένα μεικτό ακροατήριο, τονίζοντας, με συγκινητικό τρόπο, τη φυγή των Ελλήνων από τα χώματα της Μικράς Ασίας, που άφησε πίσω πόνο, δάκρυα και χαμένη γη. Με επίλογο «Να σφίξουμε να χέρια. Για το βουνό, την πέτρα που έμειναν χωρίς ανθρώπους. Για την ορφάνια της ελιάς. Για τις αμυγδαλιές που ξέπεσαν στη φτώχεια. Καλώ να βγούμε μπρος από τους κατάμαυρους ανθρώπους. Ένα είναι το χέρι, μια είναι η καρδιά, ένας είναι ο πόνος».

Λόγια συναισθηματικά που αντανακλούν τη σημερινή βούληση των δύο λαών, μακριά από διλήμματα ασφάλειας και σχεδιασμού μηδενικού αθροίσματος υπέρ του ενός ή του άλλου. Η συνεργασία για ένα εποικοδομητικό μέλλον είναι υποχρέωση και των δύο λαών μέσα από το Διεθνές Δίκαιο. Γιατί απλά το μέλλον έχει την ίδια συνιστώσα: το Αιγαίο.

Η επίσκεψη στην παλιά πόλη των ►

* Αρχιτέκτων μηχανικός,
e-mail: axanthi@otenet.gr

Μούγλων, έδωσε το ερέθισμα στην ελληνική ομάδα να «μυρίσει» τις χαμένες πατρίδες, τα ελληνικά νεοκλασικά που στέκουν εκεί αγέρωχα, άλλα κατοικημένα από Τούρκους, και άλλα μοναχικά, σαν να περιμένουν το δημιουργό τους, το μάστορά τους, τον πρώτο ιδιοκτήτη τους για να τον φιλέψουν ξανά.

Το απόγευμα, τη δεύτερη ημέρα της συνάντησης, έγιναν έξι διαλέξεις από κάθε πλευρά, με αναλυτικές αρχιτεκτονικές αναφορές, παρουσιάζοντας το αρχιτεκτονικό ανάγλυφο μέσα από την κτιριακή

σπιτιών που φιλοξενούσαν μέχρι το '22, 5.000, περίπου, Έλληνες κουφάρια στο έλεος των ερπετών, να στέκονται για να δηλώνουν το σταμάτημα του χρόνου. Οι περιμετρικοί ελαιώνες απογυμνωμένοι, κουφάρια σιωπής, για να θυμίζουν στον επισκέπτη την εργατικότητα και το μόχθο των Ρωμιών της εποχής. Οι φούρνοι βρίσκονται ακόμη και σήμερα σε καλή κατάσταση, έτοιμοι να ψήσουν το καρβέλι και με τις στέρνες έτοιμες να δεχτούν το βρόχινο νερό για να υδροδοτήσουν τους κατοίκους στα

συνεισφέρει στο πνεύμα της διαπολιτιστικής συνεργασίας, ώστε να μετατραπεί ο οικισμός σε έναν τόπο πολιτιστικής, ιστορικής μνήμης που θα γίνει γέφυρα μεταξύ των λαών στο χρόνο και στο χώρο. Η αιχμή που αφέθηκε για αμιγή τουριστική χρήση από την τουρκική πλευρά δεν βρήκε ευήκοα ώτα από επιστημονικής - αρχιτεκτονικής πλευράς, θεωρώντας ότι ο τουρισμός θα αλλοτριώσει τη φυσική δομή του οικισμού και θα τον μετατρέψει σε μια «εμποροπανήγυρη». Τέτοια πορεία το Λιβίσι, το «αλαφροσκιωτο» χωριό της Μικράς Ασίας, δεν την αξίζει, δεν θα το ανεχτεί η αρχιτεκτονική του εικόνα, έστω και εάν σήμερα είναι ματωμένη και γκριζα και επιζητάει διέξοδο «αναπνοής» και ύπαρξης.

Η επόμενη ημέρα μάς βρήκε στο Φετιγιέ, με τη σύγχρονη μαρίνα και τις νέες ξενοδοχειακές εγκα-

σει να αποκτήσει μια άλλη σελίδα στο τουριστικό τοπίο που εξελίσσεται με ταχύτατους ρυθμούς στην περιοχή της Μεσόγειου.

Επιστρέφοντας για Ρόδο, προσπάθησα να μαζέψω τη σκέψη μου πάνω στην επιτυχία ή στις δυσκολίες που θα μπορούσε να έχει ένα τέτοιο εγχείρημα στο μέλλον. Ακόμη απάντηση δεν πήρα. Όμως μου ήλθε στη σκέψη το βιβλίο του καθηγητή Ηρακλή Μηλά, με τίτλο «Τι πρέπει και τι δεν πρέπει», όπου τονίζει, αναφερόμενος στις σχέσεις μεταξύ των Ελλήνων και Τούρκων: «Προσπαθήστε να υπερνικήσετε την τάση να βλέπετε ότι η βάση όλων των διμερών προβλημάτων ταυτίζεται με το δικό σας γνωστικό ή επαγγελματικό πεδίο. Οι διμερείς σχέσεις επηρεάζονται από πολλούς παράγοντες. Οι ιστορικοί, οι πολιτικοί, οι νομικοί, οι αρχιτέκτονες, οι στρατιωτικοί, οι οργανώσεις, οι διπλωμάτες, οι ανθρωπολόγοι, οι καλλιτέχνες, οι συγγραφείς πι-

στεύουν ότι η δική τους ειδικότητα θα βοηθήσει στην επίλυση της κατάστασης. Δεν είναι έτσι. Οι σχέσεις αποτελούν ένα σύνθετο φαινόμενο και όλοι θα μπορούσαν να συνεισφέρουν, αλλά ένας και μόνο κλάδος δεν λύνει τα προβλήματα. Ο τρόπος με τον οποίο διαμορφώνονται οι

προσδοκίες για τις διμερείς σχέσεις και η εικόνα του "άλλου" είναι σημαντικός. Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις δεν χαρακτηρίζονται μόνο από ένταση. Αλλά έχουν και την αισιόδοξη πλευρά τους».

Αυτή την αισιόδοξία επιδίωξαν οι αρχιτέκτονες της Δωδεκανήσου να ενισχύσουν, βάζοντας ένα μικρό λιθαράκι στο κτίσιμο των σχέσεων καλής γειτονίας μεταξύ των «άσπονδων» γειτόνων. Η αρχιτεκτονική μπορεί να γίνει το γιοφύρι της επαφής, της εδραίωσης κλίματος εμπιστοσύνης σε μια μικρή γωνία της Μεσογείου. ■

αναδομή τής κάθε περιοχής. Το ενδιαφέρον έντονο και με το κλείσιμο υποσχόμενο για μια επόμενη συνάντηση στη Ρόδο και την εξαγωγή κοινών συμπερασμάτων. Η συζήτηση που ακολούθησε, έδωσε την ευκαιρία να αναπτυχθούν ιδέες και απόψεις για την περαιτέρω σύσφιγξη των σχέσεων με άλλες παράλληλες δράσεις, όχι μόνο στο πεδίο της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, αλλά και σε άλλους τομείς χαμηλής πολιτικής, όπως είναι η ενέργεια, κομβικό στοιχείο της ανάπτυξης ενός τόπου.

Η επόμενη ημέρα βρήκε τους συμμετέχοντες να ταξιδεύουν στο Λιβίσι (ελληνιστί, Καρμυλισσός), εγκαταλειμμένο χωριό στην περιοχή του Φετιγιέ (Μάκρη). Οι μνημες έντονες, τα ερείπια των

μονώροφα ή διώροφα πετρόκτιστα κυβικά σπίτια τους. Η εικόνα του σήμερα θύμιζε τη μεγαλοπρέπεια του ελληνισμού στα βάθη της Μικράς Ασίας και άφηγε παράλληλα την πικρή γεύση του ιστορικού ερωτήματος που έρχεται από το διωγμό του 1922, το «γιατί» της έχθρας και της υπόκωφης συγκρουσιακής διάθεσης μεταξύ των δύο γειτόνων.

Η επίκληση ντόπιου Τούρκου αρχιτέκτονα για τη συνεισφορά της ελληνικής αντιπροσωπείας στην προσπάθεια ανασύλωσης αυτού του μνημειακού ορεινού οικισμού με κονδύλια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, βρήκε την ομάδα των Δωδεκανησίων αρχιτεκτόνων έτοιμη να

τασάσεις, που απεδείκνυαν ότι η Τουρκία του σήμερα διεκδικεί σημαντικό τμήμα του τουρισμού στην Ανατολική Μεσόγειο, σε ανταγωνιστικό επίπεδο με την Ελλάδα. Η έξυπνη εκμετάλλευση των κόλπων που συναντάς στα παράλια της Τουρκίας έχει αναβαθμίσει το τουριστικό πρόσωπο της γείτονος στον τομέα του θαλάσσιου προορισμού, με μεγάλη επιτυχία, προσφέροντας ιδανικές συνθήκες για τη νέα μορφή τουρισμού, που αναπτύσσεται ραγδαία. Η πρόκληση για την Ελλάδα είναι να αναβαθμίσει και αυτή το θαλάσσιο τουρισμό του «yachting», για να μπορέ-